

**Historia De Vita, Moribus, Rebus Gestis, Studiis Ac
Denique morte Praedicatorum Lutheranorum, Doct.
Martini Lutheri, Philippi Melancthonis, Matthiae Flacii
Illyrici, Georgii Maioris, et Andreae ...**

Complectens ortum, progressum [et] incrementa, tum arcana plurima
hactenus non prodita, omnium penè huius temporis haeresum

... Vita ... Philippi Melancthonis. Matthiae Flacii Illyrici. Georgii Maioris, Et
Andreae Osiandri

Ulenberg, Kaspar

Coloniae Agrippinae, 1622

Capvt X.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-65643](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-65643)

ANNO
1530.
Luthera-
norum de
Melanch-
thonis fide
anceps o-
pinio.
V Wolff. in
hist. Confess.
fol. 125.

Lutheranum, aut prorsus non habemus: Quæ sicut ipse Melanchthon ceu dubius inter utrosque palpitaui; ita & utrorum verè fuerit, in dubio relinquit: Nisi quod eum, si Lutheri doctrinam abiecerit de Eucharistiâ, dignum iudicet, qui prorsus à Lutheranis explodatur. Neque verò Lutherani Melanchthonem Zvinglianizantem è Synagogâ suâ modo, verum etiam è cælo, quantum in ipsis quidem fuit, excluderunt, dum causas esse scribunt, ut non minus, imò magis etiam de Melanchthonis, quam de Salomonis salute dubitetur. Quâ in re proculdubio Lutheri iudicium secuti sunt, qui Zvinglianos velut hostes Christi, & infidelibus nequiores diabolo tradendos censuit, & in terrorem aliorum æternis cruciatibus adiudicandos. Verùm hæc hæctenus, & prolixius quidem, quâ in initio propositum habuimus: Nunc missis ijs ad historiam Melanchthonis iuxta seriem annorum breuiter pertexendam, uti nobis ab initio constitutum fuit, reuertamur.

CAPVT X.

- I. Landgravius Lutheranos cum Sacramentarijs rursus coniungere studet. Monasterij Sacramentarij & Anabapt. nidificant. cum obitu Electoris Sax. & aduentu Legati Pontificij in Germ.
- II. Conuentus Smalcaldia. confessio Melanchth. de iurisdic. Episc. restitutio Vlrici VVittenbergici Melanchthonis Tubingã euocati.
- III. Regis

III. Regis Angl. illicitæ nuptiæ & Pontificatus. litteris à Melanchth. salutari.

IV. Melanchthon vocatur à Rege Gallie.

V. Prohibetur à Saxone, idq; ex causis, vbi vide æconomiam & literas Mel. ad Regem.

ANNO
1531. & 32.

SOLVTO conuentu Augustano Landgrauius denuò Lutheranos de cõcordiâ cum Sacramentarijs ineundâ per litteras interpellauit: Factum hoc est anno 1531. cum paulò antè ciuitates aliquot Zvvinglianas ic̃to cum illis fœdere sibi deuinxisset. Dedit vero litteras ad Theologos VVittenbergenses, Lutherum, Melanchthonem, & cæteros, eosque monuit, vt vel nunc tandem propter cõmune periculum, quod à Cæsare videatur imminere, cum Heluetijs Zvvinglianis fraterno se vinculo coniungerent. Responsum fuit nomine facultatis Theologicæ, causas esse grauissimas, cur id fieri nullâ ratione possit, quas Melanchthon & Brentius in Comitijs Augustanis pridem commemorarint. Scriptum hoc Melanchthon confecit: Adiunxit & suas ad Landgrauium litteras, in quibus repetit ea breuiter, quæ anno superiore de hoc negotio scripserat Augustæ, & Sacramentarios à fraternitate penitus arcendos esse demonstrat.

I.
Sel nec. in
rep. Conf. I.
1. a.
Anno 1531.
Lutherani
à Landgra-
uio de ine-
undâ con-
cordia sol-
licitantur.

Eorum re-
sponso.

Sub hoc tempus, cum Lutheranismi contagio passim se per Germaniam diffunderet, Monasterium quoque infecit, quæ VVestphaliæ præcipua ciuitas est, Episcopali sede insignis. Erant in eâ ciuitate quidam

ANNO 1532.
Monaste-
riũ Westph.
Lutherani-
smo infici-
tur.

g

per

ANNO
1532.
Meshou. lib.
6. & 7. hist.
Anabapt.
Magistra-
tus inter-
pellatur de
tollendis
abusibus.

Rotman-
nus fit Sa-
cramenta-
rius.

Keisenbr. li.
de Anabapt.
Monast.

A Melach-
thone ad
Lutherani-
smum re-
vocatur.

Consciētiæ
hominum
dubitatio-
nibus ob-
noxia.

per Lutherum & Melanchthonem fascina-
ti, Bernardus Rotmannus, Briccius Norda-
nus, Ioannes Glandorpius, alijque, qui res
nouas moliebantur, & quanto studio pote-
rant, à Catholicâ religione hominum ani-
mos auertebant. Vt verò publicæ mutatio-
nis fieret initium, anno 1532. 26. Iulij de qui-
busdam, vt ipsi loquebantur, abusibus tol-
lendis magistratum admonuerunt. Interim
Rotmannus, qui sub initium defectionis Lu-
theranus erat, à quibusdam persuasus, Sacra-
mentarijs sese coniunxerat: Cuius factionis
quidam id temporis per VVestphaliam dis-
currebant. Quod cum Melanchthon intel-
ligeret, Rotmannum pro insigni suo in eum
affectu monendum putauit, vt à Sacramen-
tariorum consortio sibi caueret. Igitur, pri-
die Natalis Dominici, anno 1532. litteras ad
eum dedit, in quibus rumorem, ait, VVittē-
bergam delatum, incerto tamen autore, Mo-
nasterij Zvvinglianum dogma de Euchari-
stiâ palam probari. Se quidem nec planè fi-
dem habere rumoribus istis, nec existimare,
quod Zvvinglizantes Rotmannus ipse pro-
bet. Quanquam verò sibi nequaquam hoc
sumat, vt ipsi aliquid præcipiat, tamen
pro amicitia, quæ sibi cum illo interce-
dat, monendum putasse per litteras, vt
alia potius doceat salubriora, quam illas
Zvvinglij disputationes. Facile conscien-
tias hominum in dubitationem conijci,
ex qua difficillimè liberentur. Ideoque
cer-

certa potius eligenda inter docendum, quæ ANNO
fiduciam in mentibus confirmet, non quæ 1532.

gignant dubitationem. Quorsum opus
sit prophanas illas spargere disputationes,
quod nusquam nisi in cælo sit Christus,
& quod vni sedeat affixus loco? Non pro-
bare quidem VVittenbergenses, quam Pa-
pistæ doceant panis conuersionem in Chri-
sti corpus; sed profiteri tamen, quod ve-
rè Christus adsit in Cœnâ: quæ res ni-
hil habeat incommodi. Scire se, multa
hic quæri posse ab hominibus ingeniosis:
Nec dubitare, quin Rotmannus ipse, cum
acri præditus sit ingenio, his disputationi-
bus exerceatur. Rogare verò etiam atque
etiam, ne iudicium præcipitet. Non igno-
rare se, viros doctos alicubi applaude-
re dogmati Zvvingliano; & habere con-
cinnas rationes: Sed in hoc negotio ad
analogiam fidei respiciendum. Scribere
hæc animo simplici, amore ipsius addu-
ctum: Nec Episcopum sese ipsi, nec pæda-
gogum constituere; sed cum amet ipsius
ingenium probetque, malle id in rebus bo-
nis occupari, & in locis Christianæ do-
ctrinæ necessarijs illustrandis, quam in dis-
putationibus prophanis. Hæc Melanch-
thon ad Rotmannum; quem & Lutherus,
datis eodem tempore litteris, à confor-
tio Zvvinglianorum deterrere conatus
fuit, verbis paulò rigidioribus, dum
Zvvinglium ipsum anno superiore trucidatum

Dogma
Wittéberg;
de Eucha-
ristia.

Rotmannus à Lu-
thero de-
terretur
amplecti
Zvvinglianum.

ANNO
1532.

Sur. in com.
pag. 236.
Cochl. in
Act. pa. 289
Sleid. lib. 10
Pertinax
miserabili-
ter perit.

tum in prælio, cum symmiftis pœnas impij dogmatis dedisse scribit, horribili sanè exemplo, si discipuli possint commoueri; quos, ait, instar Iudæorum & Philistinorum obduratos talia contemnere, & nescio, quos martyres celebrare. Verùm frustra fuerunt istæ Melanchthonis & Lutheri commotiones. Rotmannus enim à Lutheranis iam deflexerat ad Sacramentarios: A quibus postmodum ad Anabaptistas transitum fecit, & tandem anno 1535. occupatâ ciuitate miserandum in modum periit.

Saxonis ex
apoplexia
obitus.

Eodem anno 1532. Ioannes Elector Saxoniae, cum Svveinitium excurrisset, venandi gratiâ, in grauissimum incidit paroxysmum, oppressis repenti sensibus: Apoplexiam fuisse putant. Vocati continuò fuerunt Lutherus & Melanchthon, vt Principi luctanti cum summis angoribus assisterent; qui Svveinitium 15. Augusti sub noctem venerunt. Princeps verò iam agonizabat, sensibus, vt diximus, oppressis, & postridiè post durum agonem ipsis præsentibus spiritum exhalauit. In funere Lutherus duas conciones habuit ad populum; Melanchthon verò latinè perorauit: Atque hæc oratio, vti & Lutheri conciones, statim typis expressa fuit & diuulgata. Successorem habuit Ioannem Fridericum filium, qui parentis vestigijs insistens, Lutheranae causæ patrocinium magno affectu suscepit.

Pro eo cõ-
ciones fu-
nebres.

Cæsar

Cæsar hoc eodem anno ex Austriâ profectus in Italiam, Bononiæ cum Clemente Septimo Pont. in colloquium venit; Vbi de statu religionis per Germaniam, deq; concilio varij fuerunt inter eos habiti sermones. Placuit autem, vt ad componendum religionis dissidium, Pötifex Oecumenicam Synodum indiceret, eaq; de re Reges & Principes Christiani nominis faceret certiores. Igitur anno sequente proximo, qui fuit à nato Christo 1533. Legatum in Germaniam misit Episcopum Reginensem Hugonem Rangonum, maturâ ætate & insigni prudentia virum, qui de Pontificis & Cæsaris instituto Principes edoceret. Is inter cæteros ad Saxonem quoque venit Electorem nouum, in Thuringiâ tum commorantem, eiq; Vinariæ legationis suæ summam exposuit: Pontificem scilicet, ad dirimendas religionis controuersias, re cum Cæsare deliberatâ, generale Concilium indicere decreuisse; quâ de re Principes maturè putauerit admonendos: Hortari verò Saxonem, vt & ipse cum socijs faueant huic instituto, seque lubentes ad Pontificis & Cæsaris voluntatem adiungant. Respondit Saxo, negotium hoc arduum esse, magnæque momenti: Itaque cum socijs super eo deliberandum, antequam mentem suam declarare possit.

Deinde Protestantes ad 24. Iunij Smalcaldiæ conuentum habuerunt, vbi, consilijs inter se communicatis, huiusmodi respõsum

ANNO

1533.
Sleid. lib. 8.

pag. 193.
Cochl. in
Act. pa. 258.

Cæsar Bononiæ cum Pontifice agit de Concilio.

Sur. in com.
pag. 227.

Anno 1533.
Sleid. lib. 8.

pag. 194.

Legati Pontificij in Germaniâ aduentus.

Summa legationis.

Saxonis
responsio.

II.

Cõuentus Smalcaldiæ indicitur.

ANNO
1532.

Protestan-
tium de
Concilio
sententia.

*Cam in vi-
ta Mel. pag.*

147.

Melancht.
renuit sese
submittere
decretis
Concilij.

Sustinet
inuidiam
ob restitu-
tam iuris-
dictionem.

dederunt, vt Cōcilij generalis cognitionem, ad quam in omnibus penè comitijs prouocare consueuerant, nunc defugere viderentur.

Quia verò negotium hoc ad religionem imprimis pertinebat, concionatores etiam in consilium adhibere placuit: Qui propemodum omnes nec indicendi Concilij ius Pontifici concedendum censuerunt, nec auctoritatem, vt in eo præsideret: Quod vtrunq; tamen Melanchthon eidem Pontifici liberali manu tribuebat, nimirum vt synodum conuocaret non modo, sed in eâ quoq; præsidis munere fungeretur. Hoc vnū illi displicuit, quod postulabatur, vt omnes sese decretis futuræ synodi submitterent. Id enim nimis feruile videbatur & intempestiuū; nec quenquam in principio volebat ad hanc promissionem adstringi; quod in Synodo liberæ esse sententias oportere diceret.

Igitur in hac deliberatione dissidebat à cæteris, eamq; potestatem dabat Pontifici Romano, quam, nisi pro capite agnoscat Ecclesiæ militantis in terris, habere non potest: Quæ res magnā apud suos inuidiam illi conciliauit. Nec deerant, qui Melanchthonē non modò Papismū in corde fouere dicerent, sed & hoc agere, vt abolitam Pontificis dominationem in solidum restitueret. Nouerat istos de se spargi rumores, quos contempsit fortiter, nec à sententiâ tamen se passus est dimoueri, licet omnium in se, & magnorum quoque Principum animos cōcigaret. Auxerunt
hanc

hanc indignationem litteræ quædam ipsius, sub hoc tempus per quosdam diuulgatæ, qui hanc eius moderationem, & hierarchiæ conseruadæ studium vehementer improbabant. Eas Augustani conuentus tempore scripserat anno 1530. ad Campegium Cardinalem, ad Legatum Venetum, Nicolaum Teupulū, aliosque de pacis inter Catholicos & Lutheranos instaurandæ conditionibus; In quibus secretum mētis hac de re paulò liberius aperuerat, nūquam futurum ratus, vt hæ litteræ venirent in aliorum manus, & publicè per æmulos in inuidiã sui nominis circumferrentur. Maluisset eas supprimi quidem propter Lutheranorum quorundam intemperiem; & indignè tulit, quod ea passim audiret in luce hominum narrari, quæ pro conditione temporum, pacis studio, viris concordie amanti- bus, velut in aurem musitarat. Sed quia litteræ iam in manibus hominum versabatur, & res non erat integra, dissimulauit contractum animi dolorem, nec à sententia tamen discessit; quemadmodum quadriennio post manifestum euasit in synodo Smalcaldensi, vt infra suo loco dicemus.

Anno sequente proximo, Philippus Hafsia Landgrauius Vlricum V Virtenbergensem ducem, quem fœdus Svveicum ante annos quindecim plus minus è ditione suâ per vim exturbarat, armatâ manu reduxit, eiectis ijs, per quos Ferdinandus Bohemiæ Rex Ducatum istum moderabatur.

ANNO

1532.

*Ibid. p. 149.**Chy. in hist.**Conf. p. 297*Litteræ ani-
mi eius in-
dices in pu-
blicū pro-
deunt.Dissimulat
animi sui
dolorem.*Cam. in vi-
ta Mel. p. 151.*

ANNO 1533. & 34 Ulrichus igitur, cum restitutus esset, Melá-
 thonem, datis litteris, ad Academiam Tu-
 bingensem inuitavit, in quâ magisterij lau-
 ream aliquando susceperat. Ille tametsi satis
 istuc propendebat, quod à Lutheri aliorum-
 que quorundam crudis & immoderatis acti-
 onibus totus esset alienus; quia tamen ob-
 strictus erat Principi, negotium hoc ad illius
 arbitrium reiecit, à quo missionem impetra-
 re tum quidem non potuit. Postmodum ta-
 men Tubingam excurrit, permissu Principis
 ibiq; ad vnum propè mensem hæsit, studijs,
 quæ turbata nonnihil erant, instaurandis
 occupatus.

III. Non multò ante, quam VVirtenbergi-
 cus restitutus fuit, anno scilicet 1533. Henri-
 cus Octauus Angliæ Rex, vxore Cathari-
 nâ repudiatâ, quandam ex gynæceo Annam
 Boleniam in eius locum sibi copulauit:
 Quæ res Catholicis omnibus vehementer
 displicuit, causamque præbuit annis sequen-
 tibus, vt regnum Anglicanum ab orbe Ca-
 tholico diuulsam, in partem secederet. Pon-
 tificem verò Clemens Septimus Regem ali-
 quoties monuit, vt desisteret ab instituto,
 & pellice dimissa, Catharinam sine causa re-
 pudiatam ad thori consortium reuocaret:
 Cumque nihil obtineret, tandem anno 1534.
 23. Martij, latâ sententiâ matrimonium
 prius legitimum, posterius verò cum Bo-
 lemiâ contractum, irritum pronuncia-
 uit. Rex per hoc decretum vehementer
 exaspe-

Ulricus
 Wirtemb.
 per Landg.
 restituitur.
*Bucholtz in
 Chro. p. 542
 Sleid. lib. 9.
 fol. 205.*
 Melanch-
 thonem
 Tubingam
 inuitat.

Rex Angliæ
 adulteri-
 nas cum
 Bolema
 nuptias ce-
 lebrat.
*Sur. in com.
 pag. 227.*

*Sandez. lib.
 1. de schis.
 Angl.*

Anno 1534
 A Pontifi-
 ce mone-
 tur, eiusq;
 nuptiæ
 cassantur.

exasperatus omnem Pontifici auctoritatem & iurisdictionē abrogauit in episcopos Anglicanos, seque per Angliam loco Pontificis ecclesiæ caput, à Christo proximum constituit. Quod cum Lutheranis innotuisset laborandum putarunt, vt regnum illud ad se quoquo pacto pertraherent.

Hærebat id temporis Anglus quidã VVittenbergæ Antonius Barnus, qui Lutheri cõuictu utebatur. Hic auctor Melanchthoni fuit, vt regem adiret per litteras, seque stilo ad modestiam tēperato, suauiter in animum ipsius insinuaret, futurum ratus, vt, quia diuortium fecerat ab Ecclesia Romana, & grauissimo flagrabat in Pontificem odio, non difficulter ad Lutheranorum castra traduceretur. Scripsit igitur Melanchthon epistolam ad Regem, in qua principio vehemēter eum commendat, quod in ornandis excitandisq; per Angliam honestis disciplinis, aliorum istius ætatis regum ac principum industriam longè superet. Hæc ob causam aureum in Britannia nunc esse seculum, quale fuerit olim in AEGypto, cum Ptolomæus Philadelphus rerum istic potiretur; qui vt fouendis prouehendisq; litterarum studijs omnium gentium & posteritatis etiam amorem meruerit; ita & Angliæ Regi eandem ob causam vniuersum genus humanū debere plurimum. Et se quidem, ait, in votis habere, vt tanto Regi, præcipuo, adeoque vnico penè litterarum patrono sit commédatus: cui stu-

ANNO
1534.
Rex vsurpat Pontificatum in Anglia.

Melancht.
Regem Angliæ litteris prensat.

In ep. sel. fol. 69.

Laudat à disciplinis.

ANNO

1534.

Operam ei
suā offert.Infinuat
se de reli-
gionis cō-
trouersis.

dium omne suum atque operam offert, quā-
tum quidem pro ingenij mediocritate præ-
stare possit. Rogat, vt in quo periculo nunc
versentur bonæ litteræ, consideret, quæ per
germaniam, alijsque in regnis ferè contem-
ptui habeantur, & in odio sint propter exci-
tatas de religione controuersias. Olim, cum
per Europam propter arma Catholica extin-
ctæ propemodū essent bonæ litteræ, ex An-
gliâ rursus instauratas fuisse, & in totum or-
bem propagatas : Qua in re nunc quoque
Regem de posteritate & vniuersa Ecclesia
benè mereri posse asserit. Quod si authorita-
tem interponat ipse, cæterisque regibus mo-
derationem suadeat in religionis negotio, &
deliberationem instituat cum viris doctis, de
genere doctrinæ, non dubitare se, quin con-
trouersia de dogmatibus mitigentur. Futu-
rum omninò inter dissidentes, si Rex curam
hanc suscipiat, quod à Virgilio scriptum sit
de sedandis populi motibus, loquente:

Virg. I.
Aeneid.

*Tum pietate grauem, ac meritis si fortè virum
quem*

*Conspexere, silent, arrectisq; auribus astant:
Ille regit dictis animos, ac pectora mulcet.*

Atque hanc curam regibus diuinitus impo-
sitam esse, quā vt lubens suscipiat, enixè Re-
gem cohortatur : Id fore beneficium asserēs,
quòd æternam illi veramque gloriam apud
omnes gentes sit pariturum.

Anno 1535.

Hæc Melanchthon ad Regem Angliæ 13.
Martij ann. 1535. Cumque iam animum illius
hoc

hoc pacto delinitum putaret , progredien-
 dum ratus , dedicauit illi libellum quen-
 dam : Quom Rex non modo lubens accepit,
 sed & datis ad Melanchthonem litteris. pla-
 cere sibi testatus est hoc officij genus : Quin
 & labores illius & affectum in dedicando o-
 pusculo declaratum, amplissimo donario re-
 munerauit.

ANNO
 1535.
 Libellũ ei
 quendam
 dedicat.
 Honora-
 tur ab eo
 munere.

Hanc nactus occasionem Melanchthon
 eodem anno Calend. Decembris denuò scri-
 bit ad Regem , eique gratias agit imprimis
 pro munere, seque gaudere dicit, quod à scri-
 ptis suis non abhorreat : Sperare verò , vbi
 intellexerit , cuiusmodi sit doctrinæ ge-
 nus , quod ipsi profiteantur , futurum, vt
 ea res magnum momentum adferat ad or-
 nandam CHRISTI gloriam, & allectan-
 dos ad moderationem cæteros Reges, quo-
 rum iracundia præter modum exarserit in
 nouatores Lutheranos, quos doctrinæ pu-
 rioris studiosos nominat. Intelligere Re-
 gem pro excellenti sua sapientia , quam
 gloriosum sit , & dignum summis heroi-
 bus , veram religionem propagare , &
 publicis mederi vitijs : Ideoque cohorta-
 tione sua hac in re opus non esse. Tan-
 tum agere se regi gratias , quod officium
 suum probet ; omnia vicissim illi debere se
 studia sua , & ingenij vires omnes. In-
 terim optare , sibi tantum ingenij esse,
 atque doctrinæ , vt officio aliquo possit
 amorem erga Regem ipsum, & gratitu-
 dinem

In ep. sel.
 fol. 73.
 Alio scrip-
 to quodã
 Regem de-
 limit.

Commen-
 dat Luthe-
 ranismum.

Obsequia
 sua Regi
 præsentat.

ANNO
1535.

Occasio
scripti Me-
lanchtho-
nici ad Re-
gem.

dinem ipso facto testificari. Facturum certè, ut declarandæ gratitudinis, voluntatem atq; studium sibi non defuisse intelligatur. Scripsit ista Melanchthon, ut Regem à Sede Romana penitus auersum, ad Lutheri partes suauiter & dissimulanter inuitaret. Quamquam conatus hic pro voto non successit; cù Rex Angliæ, tametsi discessit ab obedientia Pontificis, dogmata tamen Ecclesiæ veteris, quæ Lutherus abiecerat, magnam partem retinuit: Qua de re paulò post forsitan erit dicendi occasio.

IV.
A Rege
Galliæ ad
Colloquiũ
inuitatur.
In ep. sel.
p. 94. 95.

Pullulat
hæresis in
Galliis.

Libri Me-
lancht. te-
runtur à
quibusuis.

Hoc eodem anno & Galliæ Rex Franciscus, Melanchthonem per litteras vocauit, ut cùm Theologis quibusdam istius nationis de religione conferret: Quod per huiusmodi occasionem accidit. Pullulabat iam tum in Gallia Lutheranismus vel Zvinglianismus potius, eoquæ malum illud excreuerat, ut insolentia quorundam & seditiosæ machinationes acerbiorẽ vindictam flagitarẽt. Rex igitur in nonnullos seuerius animaduerti iussit, ne si principijs non obsisteretur, scintilla hæc in publicum incendium erumperet, & Galliæ populus, qui paulò concitator est, factiosis opinionibus imbutus eadem machinaretur, quæ rusticanam plebem ante decennium in Germania patrasse meminerat. Volitabant autem id temporis inter scripta sectariorum, quibus legendis populus in factiones dissiliit, & libri Melanchthonis; in quibus religionis negotium paulò moderatius

tius agi videbatur, & ciuilius, quam in Lutheri, Zvinglij, aliorumque nonnullorum scriptis, qui capita censebantur & duces factionum. Accedebat fama de Melanchthone, quæ spargebatur passim, quod nimirum valdè benignus esset & placidus, nec integrâ suaderet ab Ecclesia veteri diuulsionem, sed Pontificis autoritatem, iurisdictionem Episcoporum, & politiam ecclesiasticam prorsus conseruatam vellet. Ea moderatio gallos quosdã nouis opinionib. fascinosos in spem adduxerat, futurum, vt si Melanchthon cum Rege veniret in colloquium, ipsius animum nonnihil mitigaret, eumque ad clementiam inflecteret. Igitur studio quorundam effectum fuit, vt Rex, quamuis oderat sectarios omnes, à Melanchthone tamen minus esset, quam à cæteris istarum factionum alienus. Qua de re per litteras illum monuerunt, hortatique sunt, vt in Galliam excurreret, Regem ipsum salutaturus; cui gratum ipsius aduentum fore pollicebantur.

Sub hoc tempus in Germaniam à Rege missus fuit, alias ob causas Barnabas Voræus Fossa, qui litteras Gallorum quorundam detulit ad Melanchthonem, eique persuadere conatus est, ne detrectaret hoc iter: effecturum se pollicitus, vt non accerferetur modo litteris regijs, sed & obsides darentur, dum in Gallijs esset, non reuocandi, priusquam Melanchthon incolumis ad suos reuertisset. Ille cum expenderet negotium hoc, & varias

animo

ANNO
1535.

Ob humilitatem commendatur.

Cam. in
vit. Mel.
p. 153.

Legatus
Regis Galliarum ad Melanchthonem.
Cæs. Theolog. p. 238.

Melanchthonius
dubius.

ANNO
1535.

eius respō-
sio anceps.

Bellaius
propensus
in Germa-
nos.

Melancht.
encomiis
euehitur a-
pud Gal-
los.

animo difficultates voluntaret, hæsit ali-
quandiu, dubitans in quam se partem ver-
teret. Erant ex amicis, qui deliberantem
per litteras instigabant, ne tam insignem,
quæ sese nunc offerret, euangelicæ rei iu-
uandæ occasionem, è manibus elabi patere-
tur. Melanchthon verò amicis in Gallia ad
eum modum respondit, vt se venturum, nec
se certo polliceretur, nec abnueret pror-
sus; hortatus interim, vt Regis animum at-
que fauorem, quanto possent studio retine-
rent, ipsique statuerent hac de re, quod iu-
dicarent expedire: Non tergiuersari se, quin
lubens molestiam subeat & laborem istius i-
tineris; si quidem ipsis ita videatur ex Gal-
liæ Ecclesiæque bono futurum. Interim E-
lectoris Principi se deuinctum esse; sine cu-
ius assensu nihil possit in hac causa pollice-
ri. Hæc Melanchthon ad notos quosdam
in Gallia; quorum facile primus erat Gu-
lielmus Bellajus Langius, Consiliarius Re-
gis & Cubiculi præfectus, cuius in Me-
lanchthonem, & eos, qui studiorum gratiâ
in regno Gallicano versabantur, germani-
cæ nationis adolescentes benignus erat af-
fectus. Voræus autem è Germania reuer-
sus domum, magnificè loquebatur ad regem
de Melanchthone, eumque multis ornabat
encomiis, non recusaturum asserens, quin
aduolaret continuò, si litteris regijs euoca-
retur. Quod ipsum & Bellajus confirma-
bat, ad quem scripserat è Saxonia Melanch-
thon.

thon. Horum igitur instinctu, litteræ scriptæ fuerunt Regis nomine: missus verò de-
 nuò Voræus in Germaniam, qui eas offer-
 ret Melanchthoni, eumq; secum in Galliam
 adduceret. Litterarum hæc erat sententia:
 Intellexisse iam ante Regem ex Gulielmo
 Bellaio Cubiculario singulare studium Me-
 lanchthonis ad sedandas eas, quæ in do-
 ctrinam Christianam inuectæ sint alterca-
 tiones. Nunc autem ex litteris ipsius ad
 eundem Bellaium partim, partim ex Bar-
 nabæ Voræi sermonibus certiolem factum,
 quod & paratus sit hoc laboris suscipere, vt
 primo quoque tempore in Galliam se con-
 ferat, deq; vnione doctrinarum cum selectis
 aliquot istius nationis doctoribus in præsen-
 tia sua differat, atque rationem cum ijs in-
 eat, qua farciri possit pulcherrima illa eccle-
 siasticæ politicæ harmonia: qua vna re, cum
 nihil vnquam maiore cura, studio & solici-
 tudine animi complectédum duxerit, com-
 mittere se noluisse, quin hunc Voræum sta-
 tim dimitteret, cum his velut publicæ fidei
 obsidibus litteris. Obtestari, ne se patiat
 vllius persuasionibus ab hoc pio sanctoque
 instituto abduci. Venturum eum Regi om-
 ninò gratissimum, siue priuato suo, siue pu-
 blico suorum nomine venerit: Quin & futu-
 rum, vt experiatur re ipsa, se priuatim ipsius
 Germaniæ dignitatis, & publicæ quietis an-
 te omnia in hunc vsq; diem studiosissimum
 semper fuisse.

ANNO

1535.

Rursus à
Rege euo-
catur.Litterarū
copia.Regis desi-
derium in
restaurāda
politia Ec-
clesiastica.

Scriptæ

ANNO
1535.

V.

Melancht.
à Saxone
prohibetur
in Gallias
ire.

*Cam. in
vit. Mel.
p. 163.*
Eius fini-
stra de Me-
lanchth.
opinio.

Iurisdic-
tio
Saxoni in-
uisa.

Scriptæ fuerunt hæ litteræ Gulsi, 28. Iu-
nij anno Christi 1535. Quas cum Melanch-
thoni Voræus obtulisset, accensum in eo fuit
itineris illius adeundi desiderium. Verum
iniecit illi manum princeps Elector, qui, vt
hanc profectioem susciperet, planè noluit
assentiri. Causas habuit eius rei varias; qua-
rum non postrema fuisse videtur, quod lini-
stram de Melanchthone suspicionem conce-
perat, vt illi soli causam hanc, & actionem
tanti momenti non committendam iudica-
ret. Nouerat eum in Augustanis Comitijs,
& postmodum in consultatione de Conci-
lio generali hoc egisse magno studio, ne dis-
solueretur ecclesiastica politia, quæ primatû
in Ecclesia Pontifici Romano tribuit, & epi-
scopis iurisdictionem. Igitur si nunc solus iret
in Galliam, cum Parisiensibus Theologis in
colloquium venturus, eaq; concederet, quæ
Catholicis largiri non semel voluit, futurum
existimauit princeps, vt ecclesiam Luthera-
nam, satis alioquin ob intestina diffidia labo-
rantem, in maius discrimen adduceret. Nam
vt Romano Pontifici iurisdic-
tio vel potestas
in episcopos concedatur, & his vicissim in
sacerdotes, in reliquos Ecclesiæ ministros, id
Lutherani zelotæ (qualis erat Elector Saxo)
persuasum habent fieri non posse, quin ia-
cturam faciant euangelij, & libertatem peni-
tus amittant, in quam se glorientur fractis
per Lutherum ecclesiasticæ disciplinæ repa-
gulis, & sacris canonibus exustis vindicatos.

At Me-

At Melanchthoni longè alia mens fuit; vti iam antè non semel diximus: Is enim hierarchiam ecclesiasticam, quam Lutherus ceteriq; pessum dederant, & furiosè conculcarent, restitutã volebat in integrũ, & deinceps conseruatam. Si quidem ad gubernandã Ecclesiam necessarium esse iudicabat hierarchicum ordinem: Nec erat ipsi dubium, quin in hoc genere retinenda potiùs esset hierarchia veteris Ecclesiæ, quam vt noui quidã homines non consecrati per episcopos, sed seipfos ingerentes, vel aliundè nouo more constituti, potestatem ecclesiasticã vsurpatione quadam in se transmouerent; quorum maiorem fore, quam vnquam fuerit episcoporum, vt loquuntur, in papatu tyrannidem ominabatur. Hanc Melanchthonis esse sententiam, princeps Elector non ignorabat: Itaq; cùm intelligeret eum in Galliã euocatum, ad tractandum religionis negotium, vt isthuc iret, prorsus noluit concedere; quemadmodum paulo suprã diximus. Imò litteras ad eũ dedit prolixas admodum, & scriptas seueriore stilo; quas cùm Melanchthõ legisset, territus non nihil mutauit sententiã, omnẽq; de Gallicano itinere cogitationem abiecit. Id verò dolenter tulit, & indignè Legatus Gallicus, qui Regi certam ferè spem fecerat de Melanchthone secum adducendo, si per litteras vocaretur. Sed quia princeps permoueri non potuit, vt eum dimitteret; nec ille proficisci voluit inuito principe,

h

varios

ANNO

1535.

Causa iurisdictionis Ecclesiasticæ à Melanchthone approbatæ.

Melanchth. spem eũdĩ in Gallias abiecit.

Gallorum vota eludit.

ANNO 1534. varios cum Melanchthone sermones habuit, solus in Galliam reuersus est.

Panthal.

Tom. 3. vir.

ill. ger. p.

204. in vit.

Mel.

Melancht.

officium

patrisfa-

miliã ag-

git.

Atque hic Gallus ille fuit, nisi me fallit coniectura, de quo litteris produnt Lutherani, quod cum aliquando Melanchthonem inopinatè salutaturus accederet, inuenerit alterâ manu cunas motantem, alterâ verò tenentem librum: vt vtrumque simul agere videretur, scilicet infanti conciliaret somnum, atque interim iucundo lectionis pascu frueretur. Quod cum alteri mirum accideret, Melanchthonem, aiunt, sermonem ingressum de officio patrisfamilias, eaque de re tam luculèter & ornatè disseruisse, vt Gallum istum in stuporem verteret. In quo sermone nec illud præterijt procul dubio, quod à Luthero didicerat; maritum scil. patremfamilias, si moueat cunas, & fascès à sordibus expurget, risum conciliare, vel gaudium angelis in cœlo.

Secundum

Luth. do-

ctrinam.

Scribit ad

Regem

Galliæ.

Cæterum quia Melanchthon Voræum comitari non potuit, ne contemnere videretur tantum Regem, litteras ad eum dedit V Vittenbergæ scriptas ad quintum Calend. Septemb. an. 1535. in hanc fere sententiam: Pulcherrimum Franciæ regnum, ait, cum alijs multis ornamentis longè antecellat omnibus regnis totius orbis terrarum, tum imprimis hanc mereri laudem, quod doctrinæ studijs cæteras nationes semper vicerit, & pro religionis Christianæ defensione præcipuè velut in statione perpetuò fuerit: Quas ob

Commen-

datà do-

ctrinâ &

religiõne.

cau-

causas iure merito auspiciatissimū Christianismi titulum habeat, quo nullum in terris preconium maius & augustius dici possit. Igitur gratulari se Regi plurimū, quod hoc tempore curā Ecclesiæ seruandę suscipiat, nec tamen violētis vtatur remedijs, sed vera ratione, optimo & Christianissimo Rege digna. Eo nimirū studio regē in his dissensionibus impetum vtriusq; partis moderari, vt explicata doctrina Christiana, & repurgata simul gloria Christi, dignitati ordinis ecclesiastici, & tranquillitati Reipublicæ consulatur. Hac profectō voluntate, & his consilijs nihil gloriosius, nihil Rege dignius excogitari posse. Itaq; rogare se, vt in hanc curā cogitationeq; incumbere non desinat. In hac publica dissensione quosdam forsan immoderatos, vel malos etiam doctores alicubi locum inuenire, quorū licet coercenda sit petulātia, rogare se tamen, ne Rex asperioribus iudicijs & scriptis quorundam eō se sinat abduci, vt res bonas etiam atque vtilis Ecclesiæ deleri patiantur. Sibi nunquam placuisse, ait, immoderatas opiniones, aut quę labefactarint pulcherrimum & sanctissimum Ecclesiæ ordinem; quo quidem nihil in terris carius, nihil antiquius omnibus esse debeat. Et se quidem acceptis ipsius litteris in eo laborasse multum, vt continuō ad Regem accurreret; cū nihil magis in votis habeat, quam vt pro tenuitate sua opis aliquid Ecclesię adferre possit: Verum magnas esse difficultates, quę

ANNO

1534.

Laudat Regis curā in Ecclesia conseruanda.

Iram eius mitigare conatur in hæreticos.

Excusat aduentum suum.

ANNO
1535.

nunc quidem iter hoc paulisper remorētur; quas Voræus Legatus Regi probè sit expofiturus. Postremò feipsum Regi commendat, & iudicium suum perpetuò ad doctorum bonorumque virorum in Ecclesia sententiam aggregaturum pollicetur.

Rex Gallie cogitat Cæsari bellum inferre.

Hæc Melanchthon ad Regē Gallie Franciscum : Litteras autem perferendas Voræo dedit; qui cum in Galliam reuerteretur, Regem offendit alijs negotijs occupatum. Deceuerat in Italia bellum inferre Cæsari: Itaque totus erat in cogitatione de rebus ad expeditionem illā necessarijs. Interim amicitia captabat & societatem Protestantium, quos nouerat à Cæsare dissidere : Quæ causa fuit, vt hanc de sopiendis fidei cōtrouersijs cogitationem susciperet; cū principum animos persuasum haberet nulla re commodius deliniri posse, quam si Theologos ipsorum ad tractandum religionis negotium adhiberet.

Scribit ad Conuentū Smalcaldicum.

Sleid. li. 9.
Eius Legatus Bellaius.

Cam. p. 146

Summa legationis.

Cum verò Melanchthonem frustra euocasset, exeunte hoc anno, ad principes ipsos, qui Smalcaldiæ conuētus agebant, Legatum misit Gulielmum Bellaium Langeum, de quo suprā diximus; qui 19. Decemb. in confellum admissus, orationem habuit ad Protestantes: In qua sub finem, cū de conciliandis dogmatibus & facienda concordia sermonem intulisset, Regem, si de sopiendis cōtrouersijs actio sit instituenda, quod in votis habeat, vel è suis missurum quosdam in Germaniam rerum sacrarum peritos; vel si quos ipsi

ipſi huius rei gratia è numero fuorũ in Gal. ANNO
 liam ablegare velint , communi cauſæ non 1535.
 defuturum. Erat in hoc conuentu inter alios
 & Melanchthon, cùm quo Legatus Gallicus
 varios de religione ſermones habuit, Regem
 teſtatus in eo totum eſſe , vt Eccleſiæ priſti-
 na tranquillitas atque cõcordia poſtliminio
 reſtituatur. Itaq; pergratum illi futurum, ſi
 nonnulli mittantur in Galliam è præcipuis
 Proteſtantium Theologis, qui cum Pariſien-
 ſibus de controuerſijs cõferant, & communi
 opera rationes exquirant, quibus eæ tandem
 publico Eccleſiæ bono ſopiantur. Verũ id
 cõſilij diſplicuit Proteſtãtib; , vt quibus fa-
 cilè ſubolebat, Regẽ hãc de conciliãdis dog-
 matibus actionẽ compendij ſui gratia potius
 vrgere, quam Eccleſiæ iuuandæ ſtudio; atq;
 hoc agere ſolum, vt ſeiſſum, inito cum Pro-
 teſtantibus ſcõdere, muniret contra Cæſaris
 potentiam, cui bellum inferre decreuerat.

Regis deſi-
 derium in
 Concordia
 fidei.

A Prote-
 ſtantibus
 reiicitur.

C A P V T XI.

- I. *Conuentus Lutheran. & Zvvingl. in Haſſia
 & VVittenbergæ inuito Melanchthone.*
- II. *Actio Legati Regis Angl. cum Proteſt. Me-
 lanchthonem in Angliam mitti petentis.*
- III. *Proſectio Melan. in patriam & inde Tubin-
 gam, cum varijs ſuſpicionibus Lutheran. e-
 ius reditus & infortunium.*
- IV. *Controuerſia inter Theolog. Tubing. & Can-
 cellarium, cum ſcripto reſolut. Melanchth.*

SV B hoc tempus de concordia denuò co- I.
 gitatum
 h 3